

Amorrua

Amorruarekin edo errabiarekin harremanetan milaka urtetan bizi izan da gizateria. Ospe oso txarreko gaitza izan da; ongi merezitakoa gainera. Amorrua %100 hilgarria dela esan daiteke, nahiz eta literatura medikuan kasuren bat edo beste ezagutzen den amorrua gainditu duen pertsonaren batena. Louis Pasteurrek 1885ean txertoa garatzean egoera aldatu zen. Amorruari aurre egiteko tresna bazegoen engoitik!

Horrek eraman gaitu, bereziki mendebaldeko mundu garatu honetako biztanleoi, amorruaz ahaztera. Pasteurren balentriarekin liluratzen gara eta horrekin arazoa bukatu egin zela iruditzen zaigu.

Tamalez, errealitatea latzagoa da. Errabiak 55.000 lagun hiltzen ditu munduan urtean, bereziki hirugarren munduko nekazaritza-lurraldeetan. HIESak edo gripeak hildakoak baino askoz ere gutxiago dira, jakina. Alabaina, gehiegizko saria nik uste, bereziki konponbidea duenean.

Estatuan zakurrak txertatuz egiten zaio aurre amorruari, horiek direlako gaixotasunaren bektore nagusiak. Ia estatu osoan ezinbestekoa da zakurrak amorruaren kontra txertatzea. Hortaz, zakur amorraturik ez da gurean egoten. Dena dela, lantzean behin, inportatutako kasuren bat gertatzen da. Azkenekoa ekainean, Marokotik etorritako zakur batena. Aurreko kasua 1978koa izan zen!

Beraz, lehen munduko estatuetan artean oso ohiz kanpoak izaten dira errabia kasuak gizakion artean. Oso bakan batzuk gertatzen dira. Animalia basati batek kutsatutakoa izaten da normalean, zauria egoki tratatu ez denean. Alegia, hozkada jasandako pertsonari ez zaiolako txertoa jarri. European azeriak eta saguzarrak dira amorru basatiaren bil-

tegi. Espainian 1970eko hamarkadatik ez da amorratutako azeri kasurik ezagutzen. Frantzian egoera bestelakoa izan da. Izan ere, azerien artean amorrua desagertu bazen ere, Ekialdeko Europatik etorritako amorrua estatu horren iparraldeko azerien artean agertu zen 1960ko hamarkadaren bueltan. Profilaxi-lan latz baten ondoren, errabiatik libre da Frantzia egun.

Europar saguzarrek kutsatutako amorrua oso-oso harri-garria da, eta ezagutzen diren kasu gehienak saguzarrek lanean ari diren pertsonen artean gertatutakoak dira. Bestelako egoera gertatzen da saguzar odolzaleak dauden herrialde tropikaletan, non kutsatzeak ohizkoagoak diren.

Gorago adierazi dugunez, amorruek 55.000 lagun hiltzen ditu urtero munduan. Hildako horien parte handi bat hirugarren munduko nekazaritza-lurraldeetan gertatzen dira, umeen artean bereziki. Izan ere, animalia-heriotza izan eta gero txertoa eskuratzeko arazoak izaten dira osasun-sarearen ahuldadeagatik.

Adituek esaten dutenez, herrialde horietan ere amorruari aurre egiteko modurik eraginkorrena zakurrengan eragitea izango litzateke. Hotzean begiratuta eta, are gehiago, ikuspegi ekonomiko bat eranstean badiogu, zakurrak masiboki txertatzeak zentzua du. Batetik, zakurrak txertatzeko injektzioak pertsonak txertatzekoak baino merkeagoak dira, eta, bestetik, amorruek kutsatutakoen tratamendu medikoak kostua era badu. Eraginkorrena da halaber, bektoreari eragiten baitaio.

Alabaina, ikuspegi etiko edo politiko batetik aztertuta, zailak agertzen dira. Pertsonen osasun-arazo larriak dituzten eta osasun-azpiegitura eskasak dauden eta pobrezian murgilduta dauden lurraldeetan, egokia al da zakurren osasunari atentzioa jartzea? Nola justifika daiteke balizko politika hori egoera larri horretan dauden pertsonen aurrean?

Nik dudak baditut, baina aukera egin behar izango banu, arazoaren erroari ekin eta zakurrak txertatzeko erabakia hartuko nuke. Zuek?

Droneak

Drone terminoa berriki barneratu dugu gure ohizko hiztegian. Teknologiaren beste urrats bat. Gerrarekin lortzen dugu. Gerra gupidagabea bada, are gupidagabeago bihurtzen duen urrats teknologikoa.

Alabaina, piloturik gabeko hegazkin horien jarduera-eremua ez zaio etsaia suntsitzeari soilik lotzen, bestelako asko aurreikus daitezke. Urte gutxiren buruan milaka dronek hegaldatuko dute zerua. Droneak oso baliagarriak izan daitezke eremu askotan: pertsonen erreskate-operazioetan, nekazaritza-lurak zaintzeko, suteen bilakaera jarraitzeko edo trafikoa kudeatzeko. Adibidez, Deutsche Bahn Alemaniako tren-konpainiak iragarri berri du kamera infragorriak dituzten droneak erabiliko dituela trenak bandalismotik babesteko, graffiti-egileez zehazki. Helburu egokiak dirudite horiek, baina istant batean horren egokiak ez diren beste makina bat otutzen zaizkigu.

Pentsa egoera: aireko ibilgailu automatiko merkeek, bideo-kamerez hornituta daudenak, zenbat erraz ditzaketen zaintza-lanak. Lehen erabiltzaileak administrazio publikoaren adarrak izango dira. Asko merkatuko eta erraztuko zaizkie kontrol-lanak. Adibidez, zergatik ez planteatu autoen abiadura kontrolatzeko drone txikiak erabiltzea, gidariak nekez detektatuko dituen? Horrela, abiadura arau-hausteak errazago detektatuko lirateke. Lehen begi-kolpean gauza ona dirudi, baina aldi berean autoan zeinekin zoazen jakin ahal bada, ez da orduan horren itxura onekoa.

Antzeko beste makina bat egoera irudika daiteke, non agintarien gizartearen kontrol-ahalmena areagotu eta erraztu egin daitekeen. Zer esanik ez, bestelako asmorik izan dezaketen paparazzi edo detektibe pribatuei buruz! Laburtuz, dronea ordaindu ahal duen edozeinek izan lezake aukera bere 'begia' gure etxeko sukaldean sartzeko.

Edonola ere, pertsonon pribatutasuna arriskuan dago, nik uste. Piloturik gabeko airekoak eragile pribatuek baliatzea

ez dago araututa Europako herrialde gehienetan. Eragile publikoek baliatzea baimendu egiten da. Espainian, esaterako, ez dago ibilgailu horiek zein espezifikazio bete behar dituzten zehazten duen arau legalik. Beraz, legalki ezin dute hegan egin.

Hutsune legal handia dago, agi denez. Hortaz, herritarron pribatutasuna babestuko duen lege-esparrua garatzea halabarrezkotzat jotzen dut. Bestetik, ez litzateke harritzekoa izango lege-esparru hori ahalik eta lausoena eta makalena izan dadin presio egitea droneen fabrikatzaileek, beraien merkatua ahalik eta zabalena izan dadin. Hortaz, herritar legez botoa nori eman erabakitzeko unean, kezkarako beste motibo bat badugu. Ene!

Udako sugeak

Garai batean orain baino gehiago, uda notizia gutxiko urtaroa izaten zen. Berri sendoen mentsean, egunkarietako orrialdeetan edo telebista-irratietako informatiboetan ez ziren falta notizia xebreak han edo hemen gertatutakoak. Orrialdeak edo minutuak osatu beharra, jakina! Udako suge esaten zitzairen, Ness lakuko sugetzarra urliak edo sendiak ikusi izana ohizkoetako bat izaten zelako apika. Horietako batzuk gainera ia urtero errepikatzen ziren.

Joera horrek behera egin duela atzen urteotan esango nuke, nahiz eta Raxoiren gobernu abuztuko bero zapan Gibraltarrekoa berpizten ibili den negutik datorren Bárcenasen sugetzarra ostendu asmotan.

Komunikabideetan agertu-desagertu joko horretan dantzan ibiltzen den berrietako bat mamuten klonazioarena izaten da. Ez da, ezinbestean, udako berria izaten, baina aurrean uda-sasoiarekin bat egin du.

Udaren hastapenean Siberian aurkitutako mamut izoztu baten DNA animaliatzarra klonatzeko nahikoa kalitatezkoa izan zitekeela irakurri ahal izan genuen. Berri horren karrera, kontserbazionista baten iritzi-artikulua leitzeko aukera

izan nuen, non aditu horrek egur galanta ematen zion desagertutako animalien klonazioari horiek berreskuratzeko asmoekin. Bi argudio nagusi baliatzen zituen. Batetik, klonazioaren beraren bideragarritasuna auzitan jartzen zuen. Bestetik, mamutak eta antzekoak berpizteko baliatzen ari diren funtsak erabilpen egokiagoa izango zuketela egun arriskuan dauden espezieak babesteko usatuko balira; are gehiago krisi ekonomikoaren erdi-erdian.

Jakina, posizionamendu horrek arrapostua izan du. Mamuta klonatzea oso praktika ekologiko egokia izan daitekeela plazaratu du ekologo batek *Scientific American* aldizkariaren iraileko alean. Alegia, mamuta birsortzearen defentsa ez da planteatzen bitxikeria baten moduan; teknologiaren indarra frogatzeko eta ondorioz zoologikoetan edo antzekoetan erakutsiko diren ikuskizun moduan. Neronek behintzat horrela irudikatzen nuen auziaren emaitza. Ba, Siberiako tundraren etorkizuneko oreka ekologikoa bermatzeko eta berotegi-efektuari aurre egiteko erreminta moduan irudikatzen dute batzuek tundran mamut-aldra libre bizitzea.

Nola? Aldaketa klimatikoaren ondorioz Siberiako tenperaturak gora egingo du eta horrek bertako landarediaren produktibitatea asko emendatuko du, bereziki belarrena. Belar hori bildu edo jan ezean metatuz joango da eta usteltzean metano-iturri handia izan daiteke. Mamutek, duela milaka urte egin zuten bezala, tundrako belarra alhatuko lukete bertan libre ibiliko balira. Hortaz, belarraren hazkundera kontrolatuko litzateke eta metano isurtzea saihestuko.

Hortxe hordagoa! Farol itxura hartzen diot nik, zer nahi duzue esatea.¶